

JAN PLESTENJAK

RATINK

(Dva odlomka iz romana)

Naslednja dva odlomka sta vzeta iz neobjavljenega romana loškega rojaka Jana Plestenjaka. Pisatelj se je rodil 27. marca 1899 pri Sv. Barbari. V osnovno šolo je hodil v Loko, v Ljubljani pa je dokončal gimnazijo in študiral slavistiko. Do druge svetovne vojne je živel v Ljubljani in bil v raznih uradniških službah. Svojo pripovedniško pot je začel kot podlistkar v dnevnem časopisu (Slovenec, Slovenski narod, Jutro). Pisal je črtice in povesti za mladinske in družinske liste Mladika, Vrtec, Naša radost, Orač, Vigred in Kmečka žena, več povesti pa izdal tudi v knjižni obliki. Največ jih je izšlo pri Mohorjevi družbi, nekaj pa tudi drugje in v samozaložbi. Leta 1936 je kot prva izšla povest Lovrač, za njo pa v obeh naslednjih letih Bajtarji in zbirka črtic Potrebuježi. Do vojne je izšla še Bajtarska kri (1940), med vojno pa Mlinar Bogataj (1942) in Herodež (1944). Snov za svoje ljudskovzgojne povesti je zajemal najraje iz življenja svojih domačih in rojakov iz okolice Škofje Loke. Ta je v njegovih delih zaživela kot še nikoli doslej. Mestne in kmečke ljudi je slikal z njemu lastno ljubeznijo do teh krajev, vendar realistično, z vsemi njihovimi dobrimi in slabimi lastnostmi. Tak je tudi v tu objavljenih odlomkih iz romana o svojem očetu z naslovom Ratiuk. To delo in taboriščni spomini Sonce za obzidjem sta zadnji Plestenjakovi deli. Umrli je 9. maja 1947 za posledicami italijanske internacije

I.

»Blegaš si kapo pokriva!« je zastokala Močeradnica, se naslonila ob ohromelo, rogovilasto mokovico, na obrazu so se ji pa utrinjale rdeče rumenkaste lise in zdaj pa zdaj jo je stisnilo pri srcu.

Enajst otrok se je podilo po planini in kotalilo seno na vejnate vlake. Močeradnik, ves zagorel, prepleten z žilami, ki so ob vsakem vzgibu kar vztrepetale, se večale in plahnele, je natepal seno v plaste in jih skrbno pokladal na vlako, da bi se niti bilka ne mogla zgubiti. Suša je bila in trda bo za seno. Zdaj pa zdaj se je ozrl po bregovih, kjer se je sončilo jesenovo grmovje. Če drugega ne bo, vejnikov bo moral nasekati za zimo, ako bo hotel prekrmiti skromno številce živine.

»Bog pomagaj, pa toliko drobiža! Kot bi tepko otesel!« ga je zazeblu in zasmilili so se mu črvički, ki še slutili niso, kaj se pravi negovati hribovski grunt. Božaš in božaš to sveto pa skopo zemljo, pa se ti še izmaliči. Rž noče pognati ali je pa snetjava, ozimino izpodjedo miši, če ne pozebe,

ako se pa že razraste in se požene v klasje, se razpali ozračje, nebo se prežene s temnimi oblaki in gosta toča neusmiljeno oklesti ves up in lačna zima se ti zareži v obraz.

Zasmilili so se mu črvički in ko se je nehote zaokrenil in zagledal ženo, se mu je mehko zganilo v duši.

»Živalca, koliko trpiš!« je bruhnilo iz njega in roke so same od sebe grabile po plasteh, oči pa ni mogel odmakniti od nje. Dvanajstič bo rodila, sirota! Dvanajst teles, štiriindvajset rok! Joj, premajhen bo gruntak za tolikšno procesijo! Da bi vsaj za nekaj rjuh še primaknil, toda kaj, ko se pa Anžič ne da omečiti. Le kaj bi se mu poznalo! Otrok nima, star je in po njegovi smrti se bodo sorodniki neusmiljeno lasali za njegovo zemljo in grunt bo razcefran kot beračeva suknja.

»Ančka, v senco bi legla!« je počasi izgoltal, glas mu je bil pa nekam čudno mehak in tresel se je. Tako je govoril še kot fant, ko ji je pod oknom razodeval, da jo ima rad in da druge še pogledati ne mara. Tako mehak je bil tisto nedeljo, ko jo je peljal v Loko pred oltar in tako sladko je zvenela njegova beseda takrat, tista beseda, ki ju je zmerom združila, tista nepozabna beseda: Hočem.

Pozabil je na plaste in roka se je sama sprožila proti njej in Ančko skoro nerodno potisnila v senco.

»Ančka, to ni več zate, odpočij se! Na črvička pomisli, da ne bo kaj napak!« se mu je trgalo in ga je davilo. Ančka pa mu je hvaležno odgovarjala z očmi, ki so se same od sebe orosile.

»Saj vidiš, da otroci ne morejo vsega in dež se obeta z Blegaša!« je jecljala Ančka, ko se je oddahnila v senci. Na glasu se ji je pa še poznalo, da je utrujena. Nekam hripav je bil in stisnjen in kar na hitrico je morala loviti sapo. Zdaj pa zdaj je prepeljala raskavo in razpokano, od osata in kompave obodeno dlan čez pas in zavzdihnila, dasi je Močeradnik ni slišal.

»Bog daj, da bi šlo po sreči!« jo je zaskrbelo. Nekaj dni jo je že zbadalo in tudi spati ni mogla. Čudna vročina ji je silila v glavo in noge so ji zatekale. Vsak čevlji ji je bil premajhen in še cokle so ji bile pretesne.

»Ne misli na dež! Odpočij se, potem pa počasi zakolovrati proti domu. To ni zate!« Močeradniku je bilo nerodno; zdelo se mu je, da bi se moški za take stvari ne smel brigati. Zenske so za to. Zgrabil je debelo plasto, ki mu je segala do brade in ko jo je zravnal na vlaki, se mu je ves obraz zaril v seno.

»Jera, France, Luka, Janez, pohitimo! Ančka, Lojze, vidva pa pojdiva z materjo in drva nanosita na ognjišče!« Močeradnik sam ni mogel razumeti, da je nenadoma jel misliti na take malenkosti, na katere se vsa leta niti enkrat ni spomnil.

»Prav res je sirota! Živalca!« si je ponavljal, ko je Močeradnica počasi in boječe racala navzdol. Pri vsakem drugem koraku se je ustavila in se odsopla, potem pa spet varno prestavila nogo, da bi ji ne zdrknilo in da bi se ne skotalila v globel. Zazeblo jo je pri srcu, kadar je pogledala v grapo. Joj, če se spotakne, živo bitje pod srcem bi nehalo trkati in klicati po dnevu in soncu, mrtvo in brez giba bi zapustilo njeno telo.

»Mama, jaz bom pa stekla!« je mencala Ančka, ki ni mogla strpeti počasnosti in ki ni mogla razumeti, zakaj je mati tako nerodna in zavaljena.

»Mama, jaz tudi!« je zagrgral Lojze in že sta zdrpalila proti grapi, zdaj pa zdaj se povalila po senu, kjer še ni bilo pokošeno, zdaj pa zdaj

sta se skrila pod grm in ponagajala materi: »Ku-ku-ku!« Mati se je bolno nasmehnila, bila pa je vesela razposajencev.

Ob stopnjah, ki so se zajedale v ozko stezo in ki so še ostale izza apostolovanja sv. Mohorja in Fortunata v tem kraju, se je Močeradnica ustavila. Dušilo jo je in noge so ji klecale.

Spodaj pod brdom na obronku je stal Močeradnikov grunt. Prostrana, zidana, s slamo krita hiša se bahavo razgleduje skozi drevje, skedenj, listnjak, svišli in hlev so bili pa kot pribiti v breg in skriti očem. Visoka presedovka se je dvigala daleč nad slemena in na tej hruški so poleti in pozimi prenočevale kokeši, ki jih je krotil oblastni petelin. Še v človeka se je pognal, če mu njegovo ponašanje ni bilo všeč. Še pes Trudnik se ga je bal in vendar je pred njim trepetal celo razbojnik Plašurjevec, ki je hotel kokoši podaviti in mladega prašička zrokomavšiti v svoj lačni koš.

Šestnajst let je Ančka na tem gruntu in v teh šestnajstih letih se je z vso dušo vsesala v to trdo, pa dobro in pohlevno zemljo. Vsaj njej se je zdela pohlevna. Vsako drevo ji je znano, vsaka melina jo pozdravi, kadar nabira šavje za krave in lapuh za čaj. Ni je njive, ki je ne bi preplazila po kolenih tudi za prgišče prsti ni več na njih, ki bi je ne prerahljale njene roke. Tam pri žeganem studencu je njena, čisto njena njivica za majaronček, za korenje, za žajbelj in popeljne, za solato in drobnjak, in ta njivica ji je najbolj hvaležna.

Na oknih so rože, ki jih je še od doma za doto prinesla. Stare so usahnile, pa jim je vršičke pretaknila in spet je bilo vse mlado na oknih. Spomnila se je svojih otrok in zazdelo se ji je, da je tudi že usahla roža, dočim so vršički njeni otroci, zdravi, polni življenja in kipenja. Še bolj utrujeno se je čutila ob tej misli, ko pa se je skoro opotekala, se ji je v resnici zdelo, da je stara.

Pred hlevom je zalajal pes. Morda je začutil, da se gospodinja vrača, morda jo je prosil: »Vsaj zdaj mi še postreži, kaj bo čez teden, ne vem. Gospodar bo pozabil mame!«

Ančka se je zdrznila in počasi polzela v grapo, dokler ni utonila v senci bukev in smrek.

»Otroci, le pohitimo!« je priganjal Močeradnik, ko so se izza Blegaša kopičili in vlačili zgoščeni težki oblaki. Zdaj pa zdaj je votlo in zategnjeno zagrmelo, blisk je obliznil Malenski vrh in se zgubil pod Volčami, tenak curek se je zviška pognal v Kopačnico in Blegaševa pleša je bila pokrita, kot da bi jo bilo sram razkazovati se mlademu življenju, ki je poganjalo v Pasji ravani, Bukovem vrhu in na Koprivniku.

»Pehar suhih hrušk dobite, če uideemo dežju!« je hitel gospodar in napel vse mišice ter potegnil vlako.

»Če kaj ostane, pograbi!« je ukazoval ves zasopljen. Že pet let ga ni namočilo v planini in v pregovor je že prišel: »Kadar Močeradnik v planini kosi, se mu sonce smeji!« To bi se mu ljudje smejali, če bi se to leto spakedrilo. Nak! Ne bodo me! Bliskoma je zmetal seno na voz, Luka je tlačil, France je grabil, ostali so pa nakladali še zadnjo vlako. Močeradniku se je kar smejalo. Od Blegaša so se pa oblaki počasi pomikali, nevidna roka jim je zapirala pot.

»Kot dren so ti bučmani!« se je dušal, ko je videl, kako se otroci ženejo in so vsi prepoteni in utrujeni, pa vendar neugnani.

»Vsak si je štrukelj zaslužil. Zatorej fantov jih pa ni! Še v nedeljo vam kupim štrukljev pri Žužku!« jih je nerodno hvalil, vendar je bilo to otrokom všeč, kot če bi oče izžujljal na mernike sladkih pa zato neresničnih pohval.

Niti kaplja še ni orosila planine, ko je Močeradnik vlekel po strmini voz sena. Otroci so zavirali, se ob straneh opirali, da bi se breme ne prekucnilo. Pod kolesi je škripalo in se drobilo in zdaj pa zdaj je oje zaneslo in vrglo Močeradnika v stran, da mu je bilo nerodno. Le kaj si bodo mislili otroci! Saj vendar ni star in tudi bolan ni, pa ga oje meče kakor se mu zljubi.

»Bog pomagaj, še pretrgal se boš!« je zavekala Ančka, ki je prašička krmila in mu porinila skledo soka. Mož se ji je strašansko zasmilil. Od potu je bil premočen in še po obrazu se ga je držal drobir, ga grizel po prsih in po hrbtu. Lasje, med katerimi je bilo že na debelo sivih, so bili zlepljeni, oči so se pa smejale, čeprav so bile utrujene in od sonca omamljene. Mišice na rokah so se zravnale, ko je obstal voz in se je pred njim razkoračil gospodar in zraven njega otroci! Živ ponos je gorel iz vseh obrazov in oči, kot bi hoteli reči: »Taki smo Močeradniki, gruntarji!« Gospodar si je pogladil čelo in pljunil pod voz, potem se je pa zagledal na Osolnik. Drobene kaplje so že padale iz preplašenih oblakov, ki so se pripodili od Blegaša preko Malenskega vrha prav do cerkvice sv. Mohorja in Fortunata. Močeradniku se je zdelo, da s strehe kar žehti in da vsaka kaplja, ki pade na skodle, sproti shlapi. Grnovje je prosilo dežja, mokovica je svoje spodaj bele in kosmate liste obračala proti nebu in jih stezala kot prestrežajoče dlani.

»V skedenj pahnilo voz!« je razsodil gospodar. »Ančka, ti pa le ne razkazuj moči!« se je nasmehnil Ančki, ki je hotela pomagati. Zardela je kot takrat, ko mu je rekla, da ga ima zares rada.

»Pa ne!« ga je mehko zavrnila in vsa ponosna je bila na moža in na svoj drobiž, ki je že zdaj opora staremu Močeradnikovemu gruntu.

»To bodo korenine! Ne bo jim hudo na svetu, že zdaj so dela vajeni!« si je zatrijevala in se utrujeno odmajala v hišo, da pripravi malico: kuhane suhe češnje in težke zagozde kruha.

»Še pehar suhih hrušk za pokovce!« je ukazal Močeradnik, ko se je z drobižem primaknil k mizi. Nekam zaskrbljeno je pogledal na Ančko in čudno spreminjena se mu je zdela. Da bi le kaj narobe ne bilo, je zagomazelo v njem, pri sreču pa mu je bilo neznanško tesno.

Pokrižal se je in glasno zmolil očenaš. Glas se mu je tresel, da se je Ančka nehote zdrznila. Zvok ji je bil tuj in tudi otrokom se je zdel nenavaden. Sredi molitve so se spogledali, zataknilo se mu je.

»Bog žegnaj!« je šepnila Ančka, preden se žlice zapele staro kmečko pesem.

»Bog lonaj!« je zategnil gospodar in za njim otroci, potem pa zavihтели žlice. Močeradnik je zajemal počasi, otroci so pa hiteli, kot da se boje temnih oblakov, ki so se podili proti planini, zagnili že cerkev in se prip plazili prav do Gradišča. Gospodar se je nenadoma zamislil in tenka skrb ga je vščipnila. Po očetu je dobil res lep grunt, toda dota, ki jo je moral izplačati sestram in bratom, mu je skrivila hrbet, pobelila glavo, na gruntu je pa še zijala globoka rana. Za božjo voljo, kako naj dvanajst otrok izsesa svoj delež iz te uboge zemlje! S kakšnim srcem se bodo razhajali, kadar bo gruntarske vajeti zgrabil mladi France. Saj ga bo skrivilo in do

smrti si ne bo opomogel. Dvanajst otrok, grunt pa vse premajhen za toliko drobiža, preslaboten za nove rane. Tistih bore sto božjakov pa enemu kot drugemu ne bo prav nič zaleglo. Prav nič! Ampak enajstkrat po sto, to bo pa Francetova smrt.

Močeradniku se je obraz kar spremenil in skrb mu je rezala čisto nove gube na izmučenem od sonca opaljenem obrazu.

»In stara dva v kot!« ga je zazeblo. Spet udarec za Franceta. Vsak dan liter mleka, na leto nekaj mernikov krompirja, pšenice, kako latvico masla in masti pa še nekaj beličev. To sta si stara vendar zaslužila! Prehudo sta garala, da bi jima še kdo to odjedal.

Grizlo ga je in zazdelo se mu je, da ves onemogel čepi v svojem izgovorjenem kotu in da gleda svoj grunt, ki krvavi, France pa se zastonj prizadeva, da bi ustavil kri. In grunt plahni, streha kaže rebra, stene pri skednju so se povesele, v hlevu poje praznota, skozi svišli žvižga veter. Francetove roke so prešibke, da bi zajezile propadanje. Enajstim od grunta so pa božjaki skopneli in zdaj se trapijo za vsakdanji kruhek, ki je v trdih rokah. Domov jih je sram in morda se jim France smili in morda se jim smilita tudi stara. Joj, in prav na tako pot bodo morali Francetovi otroci in njegovih otrok otroci!

Skleda je bila že prazna, ko je v njej zazvonila gospodarjeva žlica. Otroci so praznili pehar, gospodinja je pa za trenutek zadremala pri čelešniku.

»Pst!« je siknil Močeradnik, ko jo je zagledal. Če bi ga ne bilo sram pred otroci, bi jo rahlo vzdignil in položil v posteljo, da bi se odpočila živalca uboga. Da bi je le prehitelo ne! Čuden nemir je občutil v svoji duši kot še nikoli!

Ančki je glava zlezla v naročje in v dremavosti so ji zdaj pa zdaj vzdrtlele ustnice in je glasno zavzdihnila. Morda jo je zbudilo pri srcu, morebiti se je živemu bitju pod srcem zahotelo dneva, morda jo davi skrb.

Močeradnikove misli so bile vse zbegane in utrujene, ni se mogel umiriti in se okleniti ene same. Bal se je trenutka, ko bo bolečina porodnice vzklopela in prečudno težko je padala na njegovo srce zavest, da je oče bolečine on sam, ki je ustvaril gruntu že enajst pomagačev in od teh deset grobarjev Močeradnikovega grunta. In ostal bo le gruntar France, grobarjev pa enajst. Kako naj jih užene grobarje. Prešibak bo in premajhen je grunt. Če vse poseka, še bi bilo komaj.

»Seno moramo zmetati!« je presekala molk. Za čuda, še otroci so občutili neznano tesnobo in jim ni bilo do žužljanja. Razumeti niso mogli očeta, razložiti si niso znali spremembe pri materi. Luka je sicer od strani slišal, Drajnarjev hlapec ga je ošvrknil, da bodo v hiši novega vekača pricajnali, toda ta trenutek se na to še spomnil ni.

Ančka se ni predramila, tako tiho so bili odšli iz hiše.

Na planino se je užgal blisk in oplazil smreke in bukve nad grapo.

»Bog in sveti križ božji!« se je zdrznila Ančka, se pokrižala in prečudno sladka bolečina jo je prevzela. Poznala jo je že.

Treščilo je, da so šipe zažvenketale in da je zašklepetala ključavnica v hišnih vratih. Ančka je zamižala in vse njene misli so tisti trenutek objemale sladko, movo življenje razodevajočo bolečino.

Treščilo je znova, potem se je pa ulila ploha. Debele kaplje so nabijale po oknih, na okenskih policah so se pa zbirala majhna jezera, se pretrgala

in zdrsnila po steni navzdol in se razlila v širše in širše luže. Grapa je bila nenadoma polna kalne, peneče se vode, valila je kamenje in parobke, ob stenah si je izkopavala nova pota in udarila po bližnjicah, puščajoč za seboj pesek, dračje in grušč.

»Hvala Bogu, srečno smo jo izkomotali!« je zadovoljno mencial Močeradnik. Vihtel je lesene vile, ki si jih je sam naredil in metal na podstrešje zadnje pušlje sena. Na skednju je dišalo, da je kar mamilo in vendar je bil ta duh vsem nekako svet, saj je bilo seno z blagoslovljene planine.

»Mhm!« so zamomljali otroci, ki so tlačili in jih je dušil prah, se lepil na prepotene obraze, silil v oči in nedri.

Pred skednjem so se nabirale luže in s strehe je kar lilo. Kolovozna pot s planine ni bila več pot, ampak hudournik. Cerkev sv. Mohorja in Fortunata je bila v meglo zakopana in vse proti Kranju, Šmarni gori in Grintovcem je bilo zamreženo. Zdaj pa zdaj je mračno mrežo pretrgal blisk, zdaj pa zdaj so se črne megle raztrgale ob tresku in zdaj pa zdaj je pogledala iz zameglenosti v dolini bela hiša, kot da je bila pravkar oprana in pobeljena. Sora se je bahavo razčeperila in pogledala daleč čez bregove, kako se krompir debeli, kaj počne korenje in če zelja morda ne žro gosenice. Vrbe so plavale na vodi in morda so se preplašene divje race razbežale daleč v medvoška jezerca prav do Vikerč.

Kadar se je pokazala velika cesta, je bila deviško bela; pa prazna in praznična. Vsrkavala je blagoslov božji in zdaj počiva v svoji blaženosti.

»Kar pošteno bo namočil!« je menil Močeradnik glasno, vendar mu pa ni bilo prav, ker je grapa nanašala po košeminah pesek in dračje in si trgala nove struge. Pograbil je rovnico in v najhujšem naliveu razkopaval zemljo in odkazoval hudourniku, kje je njegova pot, do kje in kam, da ne bo škode in odvečnega dela. Lilo mu je z obraza, v čevljih mu je brozgalo blato in v oči mu je silila ilovica, ki je brizgala od rovnice.

Hudournik se spočetka ni zmenil ne za Močeradnika ne za rovnico, drvel je svojo pot, potem se pa uklouil in se prihuljeno valil po uravnani strugi. Močeradnik se je oddahnil, zavihtel rovnico na ramo in premočen do kože stopil pod streho.

»Mokri ste,« so začebljali otroci in oče se jim je zdel strašansko močan, saj je hudournik ukrotil in košenine rešil pred nasipinami.

»France, France!« je nekam jokaje, bolno klicala Ančka. Pridrsala je do vežnega praga in še in še izrekla ime moža, ime, ki ji je bilo zmerom tako sladko, tako močno in skoro opojno. France! Prvič, ko ga je zagledala, se je njegova podoba vsesala v vso njeno kri in prvič, ko je spregovorila z njim, si je bila na jasnem, da ji je usojen le on, France... In koder je tiste dni hodila, povsod ji je pozvanjalo: France, France. Kadar ga je klicala, je čutila v sebi valovanje krvi in v srcu nemir, zdaj pa je čutila sladko bolečino, ko je izgovarjala ime, ki mu ni bilo para na vsem svetu.

»France, France!« je zaječalo do skednja, kjer so z očetom vedrili otroci.

Močeradnika je presunilo. Doslej mu je bil ta glas, poln otipljive bolečine, neznan ali pa ga je bil preslišal. Zgrabilo ga je za grlo, da bi ne mogel krikniti, stisnilo ga je za srce, da se mu je zdelo, kakor da se je kri ustavila v žilah in da ves svet odmira pred njim. Oči so mu begale s planine proti Blegašu in z Blegaša čez Koprivnik, Lubnik na Sorško polje, kjer so se hiše kot bele račke dvigale iz zelenja in se stiskale k cesti, ki se je v sunku pognala iz Loke proti Kranju.

»Hoooj!« se mu je utrgalo iz prsi, otroci so onemeli in kot prikovani stali pod kapom skednja.

»Mama!« je zavekala Jera in se naslonila ob lesena vrata in gledala skozi režo, kako ponehava dež, kako se iz grape dviga megla, v ušesa ji je pa udarjal prečudno spremenjeni glas matere. Slutila je, kaj je z njo in kako je z njo, vendar ji je bilo še vse tako tuje in nejasno, da ni mogla verjeti, da bi pri Močeradnikovih dobili novega kričavčka. Ni ji šlo v glavo, da bo v hiši spet škripala koritasta nerodna zibel in kar zgrozila se je ob misli, da bo babica Adamovka spet zaklala kokoš kot vselej, kadar je v kamri zavekalo novorojenče. Joj, in vendar je vsake škoda. Neso kot za stavo in tako krotke so in dobre, da bi se zjokala, če bi vedela, da je katera obsojena na smrt.

»Jera!« jo je predramilo in začudo, tudi očetov glas je bil slaboten. Kar pognalo jo je iz skednja; poklical jo je oče, ker je pač najstarejša in ji lahko marsikaj zaupa.

»Po Adamovko skoči in reci, da se mudil!« ji je oče naročal naglično in presckano in se pri tem kar davil. Morda ga je dušila skrb, morda negotovost, nenadoma se mu je zazdelo življenje še nepoznanega bitja in še bolj materino dragoceno, nenadomestljivo, in ob drobni misli, da bi se utegnilo kaj hudega zgoditi, ga je stresalo po vsem životu. Zdelo se mu je, da ne bi mogel preboleti in grunt bi bil brez nje mrtvašnica, kjer se ob polnoči shajajo strahovi in plešejo s črnimi sencami mrtvaški ples. Stari oče jih je videl na Brdnikovi pustoti, mimo znamenja so se podili in po zraku je kar švisnilo, ko so se zakadili mimo očeta.

»Kako naj pa rečem?« se je obotavljala Jera. Zdelo se ji je, da bo to kratko poročilo in naročilo za Adamovko vse premalo. Ni se mogla domisliti, da bi Adamovka sama vedela, kako in kaj je z Močeradnico.

»Kot sem ti naročil. Zdaj pa teči, teči Jera! Mami je slabo!« je izkolcal oče in se opotekel v hišo.

»Mama!« je zavekal Luka iz skednja.

»Mama!« so zatulili France, Janez, Ančka in Lojze in se stisnili v kot. Prečudna groza je zijala vanje, da niso upali v hišo.

»Mama bo umrla, saj vem!« je hropel Luka.

»Potem bom pa še jaz!« se je dušala Ančka, si z umazanim rokavom brisala solze in jok jo je stresal.

»Jaz bom tudi! Kar z mamó bom umrl!« je gohtal France, lovil sapo in si grizel od same groze ustnice.

»Molimo, da mama ne bi umrla,« se je spomnil Lojze, ki je tudi že znal moliti. Sklenil je roke in sklenili so ročice ostali in molili kot še nikoli ne. Po skednju je votlo odmevalo, od Blegaša sem je pa pogledalo sonce. Bilo je že rdečkasto in tudi Blegaševa pleša je bila krvava, kot da so se na njej čez in čez razrasle živoroče hudičele.

Otroci so molili. Ustnice so jim glasno drhtele in glasovi so bili že utrujeni, ko so zagledali bučmani svojega očeta. Zazdel se jim je čudovito spremenjen, skoro postaran in mračen.

»Nocoj boste pa v senu spali, saj ne bo več grmel!« je izjecljal in vsaka njegova beseda je bila presladka in v vsaki mehak ukaz, ki se mu ni mihče upiral.

»Pa bomo!« je izkolcal Luka in so ponovili ostali, pa prav nič pomislili, da bodo sami in da morda še matere ne bodo videli.

»Bogve, kako je bolna?« je glasno zastokala Ančka in skrila obrazek v kot, da oče ne bi videl njenih krvavih oči.

»Nič hudega, planina jo je zdelala!« se je oče hotel lagati, pa je vsaka beseda razodevala in to tudi otrokom, da oče misli in da tudi ve vse drugače.

»Kdo bo pa večerjo skuhal?« je zaskrbelo Lojzeta, ki je bil zmerom lačen in ga je bolj skrbelo za večerjo kot pa materina bolezen.

»O, brez večerje pa ne pojedete spat!« se je prisiljeno nasmehnil Močeradnik, pa že tisti trenutek mu je smeh zamrl in ostra skrb se je razlezla po gubah. To ni bila navadna skrb, nak, v tej skrbi je bil strah in groza, negotovost in plahost in notranji nemir.

»Jera bo skuhal!« je dodal in se pognal v hlev, otroci pa so se zgnetli v klopek, kot da je zima in ne soparen poletni predvečer.

Ančka je ležala v kamri. Bele zavese, ki jih je hranila v očetovi stari skrinji, je razgrnil Močeradnik čez dvoje majhnih oken, zamenjal rjuhe in še skrinje pogrnil z belim prtom, v katerem je bilo uvezeno rdeče srce, obkroženo z mageljni in rožmarinom ter roženkravtom. Stara teta ga ji je navezla za poročni dan in ko je s postelje gledala na krvavordeče srce, ji je bilo neznansko mehko pri duši. Nenadoma je pozabila na zbadajoče bolečine, v očeh ji je zaigral mladostni ogenj in začelela si je živega bitja pod srcem kot še nikoli. Tisti trenutek bi najraje pobožala drobni obrazek in rada bi bila slišala prečudežno sladki vek otroka, ki bi le pred dobrim hipom zagledal beli dan.

Močeradnik je hodil tiho in zaskrbljeno iz hleva v hišo, iz hiše v kamro, zbiral misli in besede, da bi ogovoril ženo čim prijazneje, pa se mu je zdela vsaka nerodna in hrapava, nevredna bitja, ki ga je pričakoval.

»Ančka?« se mu je nenadoma utrgalo.

»Kaj?« je zategnila mehko in skoro s strahom.

»Saj nisi huda, ko zaradi mene trpiš.« je izgotal in rdečica ga je oblila. Zazdelo se mu je, da je babje emerav in da bi gruntar ne smel biti solzavo mehak.

»Ne bodi čuden!« je izjecljala Ančka in stegnila roko, da bi ujela njegovo in se zahvalila za ljubezen in skrb. Zdaj je spoznala, da ga ima ta trenutek rajši kot prve dni, ko sta se spoznala. Iz oči ji je dihalo to spoznanje in svetelo ji je na licih, da Močeradnik ni mogel prezreti. Sedel je na stranico postelje in težko dihal. Igral se je z razpokanimi prsti Ančke in nekam sladko mu je bilo pri duši, ko je bolj in bolj spoznaval, da je Ančkina ljubezen močnejša kot njena bolečina. Zdaj je razumel skrivnost materinstva in pri tej ljubezni le kronani delež svoje očetovske ljubezni.

»Ali je hudo?« je iztisnil iz sebe in zaprl oči za trenutek.

»Nak,« je jecnila Ančka. Debela solza ji je zdrknila v naročje in pod srcem se je zganilo bitje, ki mu je bilo sojeno, da priroma med Močeradnikov drobiž.

»Da otroci ne bodo lačni,« je nagloma hotela zabrisati svojo zadrego in zavrnuti pozornost nase, ki ji je že bila nerodna.

»Jera bo skuhal,« jo je potolažil in nekam čudno se je muzal. Sam bi ji moral že povedati, kako bo z večerjo, da bi se s tem ne mučila, živalca uboga.

»O, potem pa žel!« je šepnila, obraz se ji je pa čudno spremenil.

»Adamovka je že prišla,« se je oddahnil in pobožno, kot bi se poslavljjal od božjepotne cerkve, odšel iz kamre.

»Bog daj, da bi ne bilo kaj narobe!« je zastokal, ko je obstal pred Adamovko, košato in zavaljeno kozavo žensko, ki je že petdeset let veljala za hribovsko babico. Le ona je smela zabrusiti tudi najbolj bahavemu gruntarju: »Le kaj bi se šopiril smrkavec! Jaz sem te prva udarila, jaz sem te prva umila, ko si prišel na svet, to si zapomni!« In je molčal pred njo Rožnik in Prosečnik, Vodnik in Konškar, Kozjek in Fojkar, Celó Kamnarju, ki je bil najbolj jezиков, se je jezik spričó Adamovke prilepil na nebo.

»Ne žežnaj, kdaj je pa še Adamovka katero zapacala, a!« Vstopila se je pred Močeradnika, ga prebadala z velikimi svojimi očmi, da je svoje povedil.

»Vem, vem, zato se pa nate zanesem. Veš, človek se včasih po nepotrebnem boji!« se je opravičeval in skoro sram in strah ga je bilo pred to oblastno žensko, ki se je tudi moškega lotila, če ji ni bilo kaj všeč.

»Zdaj naj bo pa mir, le škať vroče vode pripravil!« mu je ukazala in odkrevsala v kamro, kot da gre v hlev pokladat živini. Močeradniku se je zadrželo, da ni več gospodar v hiši, ampak Adamovka. Za trenutek ga je razpallilo, pa se je takoj unesel, ko je slišal iz kamre njen mehki glas, ki je tolašil Ančko. Moral si je zatrditi, da je v primeru z njo pravi slabič.

»Dobro, da je Adamovka v hiši, zdaj sem brez skrbi,« si je šepetal, ko je iskal Jero; spomnil se je, da bo za otroke treba večerje, Jera je bila vsa zbegana in ni mogla verjeti Adamovki, da bo šlo vse po sreči. Preveč slabotna se ji je zdela, mama in čudno nejasne slike so ji begale pred očmi. V temen kot se je zavlekla in zdaj pa zdaj zaihtela in potem pa prisluhnila, če ni morda zavekalo novorojenče in če ni morda zajokala mati od prehude bolečine.

»Materina ljubezen je v bolečinah preizkušena!« Te Adamovkine besede so ji palile dušo in čeprav jih ni dobro razumela, so ji z vso težo legale na srce. Čudno se ji je zdelo, da je bila Adamovka tako mehka z njo, ko je bila vendar znana kot zadirčna in neprijazna ženska. Zato so ji bile pa njene besede še bolj skrivnostne.

»Jera!« jo je ogovoril oče, ki je sam prisluškoval, kdaj da zasliši tisti značilni vjek, kakršnega se je sicer le medlo spominjal, nikoli pa ga tako težko pričakoval kot zdaj.

»Kaj?« je zavleklo dekle in glas ji je bil cmerav, skoro neslišen, razodevajoč pa zbeganost in prečudno grozo, ki je Močeradnika presunila.

»Večerjo bi skuhalá, mama ne bo mogla vstati,« je momljál, besede so se mu pa kar svaljkale v ustih.

»Kaj naj skuham?« je skoro zaprosila.

»Krompir! Kislega mleka je še!« je odločil oče in se oddahnil, kot da si je odložil težki meh.

Jera se ni nič obotavljála, pripravila je krompirja, potem pa naložila v peč in čez nekaj hipov je zaprasketal ogenj in metal po njenem obrazu rdeče odseve, kot da bi ji bila lica iz samega ognja. Zdaj pa zdaj se je sklonila k hišnim vratom, naslonila uho prav na les, da bi zaslišála krik otroka ali pa besede matere. Bilo pa je vse tiho, le to se ji je zdelo, da sliši pritajeno in zadušeno vzdihovanje, spremljano s čudnimi krči. Prijela se je za glavo. Čudne in nejasne misli so se ji podile in kot še nikoli, se ji je smilila mati in s silo je morala odganjati iz duše stud do očeta, ki se ji je usiljeval in ga ni mogla dobro razumeti. Nekaj ji je venomer govorilo,

da vsega tega ne bi bilo treba, če bi oče... Sama ni vedela, od kje se je snela ta drzna in celo grešna misel. Sram jo je bilo za hip, da je hotela obsoditi očeta, toda docela se sodbe le ni mogla otresti.

»Saj je očetu tudi hudo,« ji je pošepetavalo. Ko pa je zagledala njegov upali in prečudno nagubani obraz, so se ji razbegnili vsi očitki in kot hudo-delka se je čudila pred njim.

V peči je cvrčalo, v trhlem kostanjevem lesu je drhtel od bolečin črv in sikal v plamen kot da hoče na svobodo. Iz lonca je kipelo, krompir pa se je pozibaval in butal ob pokrovko, kot da bi klical gospodinjо: »Burkle v roke, kaj bi me še mrcvarili!«

Jera se je predramila iz nekake omotičnosti, odcedila krompir in pripravila večerjo. Sama ni bila lačna.

»Lojze, Luka, Ančka, France...« je vzkliknila Jera in postavila večerjo na mizo pod hruško krhljavko. Tudi Močeradnik se je zleknil po klopi med otroke in kar nekam odleglo mu je, ko je bil sredi svojega zaroda. Zaupal je Adamovki in večerja mu je kar teknila. Tudi otrokom je odleglo, ko so videli, da se je očetov obraz razjasnil in da so njegove oči spet dobre in nezameglene.

»Kaj je z mamo?« je nenadoma zategnil Luka in čudno vzbuljil oči.

Vsi so se spogledali in vsi so obnemeli. Oče ni mogel najti primerne besede in tudi v njegovi duši je jelo glodati: »Kaj je z mamo?« Nenadoma je pozabil, da je v oskrbi Adamovke in da se ni treba bati zanjo. Glodalo je tudi v otroških dušah, rezalo v oči in žgalo na ustnicah.

»Kaj je z mamo?« To vprašanje je glodalo iz vseh kotov, na butarah pod okni je čepelo, skozi okna je kukalo in s posedovke in mušce je trepetalo v vetru.

Pes je zalajal zategnjeno in s spremenjenim glasom, petelin je zapel prečudno odrezano in bolno, da so se kokoši splašile in vzplahutale.

»Kaj je z mamo?« je spraševalo iz otroških oči in je spraševalo z očetovega obraza.

Tiho, ne da bi besedico črhnil, se je Močeradnik umaknil v vežo, se naslonil na ognjišče ter poslušal, kdaj bo zaslišal odrešilni glasek. Vrtinčilo se mu je pred očmi in ustnice so mu bile suhe kot nekdanj, ko je peš romal na Brezje in vdihaval prah, ki se je dvigal na goste izpod korakov. Otroci so pospravili večerjo do zadnjega krompirja in do zadnje kaplje kislega mleka.

»Kaj bo z mamo?« jih je obletavalo, dokler se ni Jera spomnila, se pokrižala in jela moliti. »Za našo mamo... Oče naš... Za našo mamo... Oče naš... Oče naš...«

Mrak se je zgostil v večer, večer se je hipoma sprevrgel v noč. Nebo je bilo prečudno jasno in toliko zvezd že zdavnaj ni razkazovalo. Osolnik s svojo cerkvico se je dotikal zvezd samih in beli zvonik je kot prst božji kazal pot k nebesom. Hladno je bilo že pod hruško in še pes se je potulil v svojo kolibo, otroci so pa večinoma še molili. Oče naš... Za našo mamo: Oče naš...

Oče je ta čas čepel na pragu in tiho molil z otroci, ki ga pa niso opazili.

»Za verne duše v vicah, da bi jim Bog dal večni mir in pokoj: Oče naš...« je nehala Jera in hitela v vežo. Šele tedaj je zagledala očeta in iznova je zazijalo vanjo vprašanje: »Kaj bo z našo mamo?«

»Jera, spat bi šli. Mama se bo le odpočila, pa ji bo odleglo,« je izjecljal Močeradnik in zasmilili so se mu črvički, ki so stali prepadeni za Jero in čakali pojasnila: Kako je z mamó in kdaj jo bodo videli?

»Bomo pa šli,« je za vse odgovorila Jera skrušeno in skoro jokaje. Zdaj ji je bilo jasno, da z mamó ni nekaj prav.

»Čakajte, da vam z laterno malo posvetim,« je ukazoval prav nič podobno prejšnjemu Močeradniku, ki ni poznal cincanja in odlašanja.

»Mhm,« je zamomljala Jera in ko je Močeradnik pohitel po laterno, je od daleč videl svoje otroke kot črne stebriče, ki so se zdaj pa zdaj zamajali v vetru.

Ne da bi črhnil besedo, so se otroci zvrstili na senu, se zakopali in nalahko dihali, da bi ne priklicali strahov iz grape, iz gradišča, iz rebri Brdnikove pustote. Zdaj pa zdaj je kdo zakašnjeal ali pa izpljunil drobec sena. Votlo je zadonelo in pod skednjom v hlevu se je zganil vol in krava je z rogom sunila ob jasli.

Pes je zarenčal in togotno zalajal, potem pa spet zasmrčal v svoji kočuri.

II.

Doktorja ni bilo doma, moral ga je počakati. V čudno dišeči in za Franceta pretesni sobici še dihati ni mogel. Sam ni vedel, kaj ga je gnalo med ljudi. Nekam strah ga je bilo samega in ko je zagledal sliko, kako zdravniki parajo bolnika ali celo mrliča, je zatisnil oči, pa se mu je zdelo, da skozi zaprte oči vidi, kako parajo njegovo Ančko. Vsako zarezo je slišal in tudi njega je zbolelo.

»Samo tega ne!« je kriknilo v njem. Tiho se je splazil iz čakalnice, da ga dekla še slišala ni in jo ucvrl po stopnicah ter šele na trgu pogledal okoli sebe. Toda še zmerom je migljala pred očmi strašna slika. »Nak, kaj takega pa še ni videl na sliki, kako mora biti šele v resnici,« ga je spreletelo. Nehote je zavil k Mažovcu in si naročil vina, čeprav si ga druge kratí ni privoščil.

»Kaj pa je s teboj, Močeradnik. Zgoden si!« ga je ogovoril Sulčkov Tine.

»Po opravkih!«

»Jaz tudi! se je zakrohotal Tinče in pokazal na usta, kot bi mu hotel reči: »Spodobilo bi se zdajle vsaj pol litra vina!« Močeradnik ga je začuda takoj razumel in proti svoji navadi pomignil deklini, naj kar natoči.

»Veš danes sem se nasmolil. Malo lovit sem se namenil, ribe so nekam krotke in pa naročene imam. Na črva sem jih lovil, da veš!« je hitel. Močeradnik se je pa delal, kot da ga poslušá, gobezdalo ribiško kradljivo. Vsi so ga poznali kot ribjega tatu. »Komaj sem zagnal trnk v vodo, pa se ti pripelje Dolenc, Francek s Fare, in ker je voda njegova, je pač vrag. Potegnil sem trnek iz vode in se delal neumnega, kot da nič ni bilo.«

»Also hudič, že spet mi ribe loviš, grdávš sulčkova, mi jo je zarobil. Črva na trnku nisem mogel skriti. Kako tudi!«

Sulček je nagnil kozarec in se oddahnil ter se našobil, da se mu je moral še France smejati.

»Rekel sem pa le: »Slišijo gospod, lovil pa res nisem. Pa se Francek ni dal ugnati! ,Kaj pa s črvom na trnku, me je poprijemal, jaz sem se pa moško odrezal: ,Veste gospod, lovil res nisem, ampak črva sem učil plavati!«

Tako sem mu jo zagodel in ušel. Nekaj belic je pa nazadnje le prišlo. Doktorjevi gospej sem jih nesel, pa je ni bilo doma, zato sem pa suh, ha, ha!» se je šopiril in ustil Sulček in srebnil enkrat, dvakrat, potem pa je bila steklenica prazna.

»Tole sem te mislil vprašati, kako so pa kaj doktor? Dobri, sitni?« je pobaral France, ki se mu je zdelo, da že dolgo čaka in da ne sme zamujati časa. Ančka je prav gotovo v skrbeh in Bog ve, če se Adamovki ni kam mudilo.

»O, zaradi doktorja si pa ne belite glave. Če ni prav zelo hudo in če koga že smrt ne stiska za vrat, tedaj se ga kar ognite in naravnost h konjederki za Kamnitnikom. To vam je baba za pet doktorjev, tako vam povem.« Franceta bi bil skoro prepričal, toda ob spominu na razne babnice, ki so zdravile tudi Ančko, se mu je konjederkina slava zazdela plehka in jalova. Ne bo je iskal, doktorja bo počakal, če ta ne bo mogel pomagati, je le še Bog, ki more Ančki vrniti zdravje.

»Bog lonaj! Pa bom res poskusil.« se je France lagal in že ga je hotel Sulček ofrnaziti še za pol litra, ko ga je poklical. Mišničarjev Jozo.

»Tinče, Dolenčev Francelj te išče, za božjo voljo, požuri se vendar,« je hitel in Sulček se nič več ni obotavljal.

France je plačal, premeril dvakrat, trikrat trg, se oglasil pri Žužku in Peharju, pri Vipavki fig nakupil za otroke in se počasi zibal proti visoki, pravkar pobeljeni hiši, kjer je bival doktor, ki bo morda ozdravil Ančko in zacelil Močeradnikov grunt.

Doktor je bil ves upehan, ko je France prisopihal v čakalnico. Zdaj mu oči niso obvisle na strašni sliki, kajti že prvi trenutek ga je ogovoril dobri, bradati, za dobro spoznanje skoro predebeli doktor.

»Kaj pa z vami, oča?«

»Z ženo je nekaj narobe, odkar je imela otroka. Kar nič se ji ne da vstati in shujšala je, da nas Bog varuj. Kost in koža jo je in hrope, da je čudno. Kar zmerom mislim, da bo umrla. To je hudo!« je lomil France, se prestopical, pri sebi si pa mislil, kako dobro mu je razložil, in ker je bil doktorjev obraz prijazen, je bil prepričan, da je tudi prav povedal ter doktor zdaj čisto natančno ve, kaj in kako je z Ančko.

»Ste od daleč?«

»Močeradnik sem, gospod doktor!«

»O, za vaš grunt pa vem. Pridite čez eno uro, pa skupaj mahneva, pota sem že zgrešil. Zdaj me že redko zanese v vaše hribe!« je govoril zdravnik mehko in prijazno in Francetu se je zazdelo, da se tudi njemu smili Ančka. Saj je tudi on človek, tudi on je oženjen in prav gotovo bi se tudi on bal za ženo.

»Že prav, natančno čez eno se bom oglasil,« je zatrjeval France in nič več mu ni bilo nerodno pred zdravnikom in poslednja misel, da bi tudi konjederka mogla pomagati, je skopnela.

Tista ura mu je bila neznansko dolga in se je vlekla kot štiridesetdanski post. Ogledal si je vse trgovine, v vsaki cerkvi je molil za Ančkinu zdravje in iz vsake se je vračal potolažen in olajšan.

Zaneslo ga je k mesarju Tončetu.

»Za Ančko bi pa že moral kaj izbrati, slišal sem, da si dobil otroka, ki bo posekal vse Močeradnike,« ga je ogovoril mesar, ki ga je že leta in leta poznal.

»Pa res, sirota je bolna! Tako se mi smili živalca! Za juho bi mi odsekal!«

»Lej, lej! Bolna da je?«

»Pa še hudo. Po doktorja sem moral. Še danes jo pojde pogledat.«

»Če je žena bolna, je v hiši vse narobe!« je zmigoval Tonče, ki je bil že nekaj let vdovec. France se je zamislil in mu pritrtil ter tlačil v žep meso, ki mu ga je mesar odsekal.

»Morebiti ne bo nič hudega, prav pa je, da zdravnika kličeš. Ne bo ti žal za tiste božjake!« mu je dejal pogumno.

»Saj se ne bojim zanje, nak, prav nič! Za Ančko bi dal pol grunta,« je dopovedoval, ko je bil že čez prag mesnice.

V šentjakobskem zvoniku je zazvonilo. Zazvonil je mrtvaški zvonček in tista tenka in sebe loveča pesem je zbadala v duše vseh in vsak se je nehote vprašal: »Komu se je spet izteklo, Bog ve, kdo bo pa za njim na vrsti!« Ženica se je pokrižala, moški se je odkril in nehote pomislil, da njega vse to še čaka, kdaj, kje... neskončna uganka...

France je nehote zavil v cerkev, pa je tudi v cerkvi odmeval zvonček in oznanjal smrt. Pobožno se je pripognil ter še bolj pobožno molil, oko sv. Duha je pa gledalo vanj in zdelo se mu je, da mu nekaj dopoveduje, česar pa razumeti ne more. Ko je utihnil zvonček, je izplapolal plamenček večne luči in sonce je pogledalo skoz barvana stekla in se razlila čez oltarje, čez klopi in tudi čez Francetov obraz.

»Pojdi sedaj!« mu je nekaj reklo in tiho je stopil na samotni trg pred cerkvijo. Hiše so se mu zdele kot nove, kajti z vseh oken drhteli so nageljni in ponujali rdeče cvetove. Ob vseh oknih so visele zavese in zdaj pa zdaj se je na trg in na cesto pokazal gosposki obraz dekleta.

»Prebito, kako so bele!« ga je presenetilo in nehote je pomislil na Ančko. Njen obraz je še bolj bel, le da je skoro mrtev. Oči teh mestnih deklin pa švigajo na vse strani kot vrtavka.

Zofkež je ob tesnih vratih prodajal punčke iz lecta, srčke in konjičke, turški med in mali kruhek.

»Oča, za otročičke kaj izberite!« je ponujal starikavi branjevec svojo robo in kazal svoje skrbaste čeljusti.

France se je spomnil, kako si je Ančka zmerom želela malih kruhkov in kupil jih je, da jo razveseli tudi sedaj, ko živalca toliko trpi.

Na glavnem trgu je srečaval ljudi, ki se jim je nekam čudno mudilo in zaskrbljeni so bili. Le Kašmana je spoznal: stal je na pragu svoje trgovine, žulil cigareto in se smehljaj, kot da zanj še ni bila ustvarjena skrb.

Pri starinskem znamenju so se preganjali otroci in se brizgali z vodo, starikava ženica v pisani halji in s čudno zverženo čepico na glavi jih je podila.

»Moji so pa že bolj poslušni!« se je pohvalil, pogledal na cerkveno uro in okreval k zdravniku.

»Čisto natančno sem jo zadel!« si je šepetal, ko jo je ubiral po temačnih stopnicah; skoro boječe je potrkal na vrata, da bi se doktor ne togotil.

»Očeka, kar naprej! Takoj se napravim!« ga je ogovoril zdravnik in si pogladil že nekoliko belo brado.

Čez dobrih pet minut sta jo odrinila in zdaj je opazil, da radovedni obrazi gledajo za njim in da se morda sprašujejo, Bogue zakaj je klical zdravnika. Hudo mora biti, če hribovec išče njegove pomoči!«

Dokler sta jo mahala po dolini, ga je doktor nenehoma spraševal o otrokih, o lesu, o pšenici, o sadju in šele nazadnje, ko sta morala že v strmino, se je zdravnik ustavil in hotel zvedeti vse podrobnosti, kako je bilo z Ančko pred porodom, po porodu, kako so jo zdravili, kaj je jedla, ali se je kaj potila.

»Ta je pa res natančen!« je moral France priznati, nerodno pa mu je bilo, ker je bil doktor tako počasen. France je bil že zdavnaj na vrhu klanca, zdaj ga imata še za dobro polovico pred seboj.

»Debel je, debel!« ga je opravičeval in ko se je oddahnil doktor, se je moral tudi on.

»Poglejte, kako lep košček sveta je to! Sv. Jošt, Planica, Križna gora in tamle Crngrob. Zdaj pa pomislite, za to cerkev so vozili kamenje prav iz Moravč. In zidal je domačin iz Loke.«

Francetu je bilo to vse novo in poslušal ga je tako verno, da je pozabil na klanec in na Ančko.

»Ljudje še ne vedo, kakšne lepote imajo. Poglejte ga, Blegaš! Pa stavim, da je pod njim na stotine ljudi, ki še niso videli njegovega vrha,« mu je razlagal in pripovedoval, zakaj se imenuje ta in ta griček Gradišče, kdaj so roparskim vitezem razdrli grad, ki ga Ločani poznajo pod imenom Stari grad. Razložil mu je, kako je nastalo Migutovo in Vovkovo brezno za nunskim gradom in prav v bližini Postojnska jama. Svoje dni so otroci brskali po teh brezni in našli orožje, v Gipsovi jami je pa celo jezercce in rov pelje tja do kapucinov.

»Jejhata, za to pa še vedel nisem!« je zakašljal France in skoro sram ga je bilo. Vsaj za take stvari bi moral vedeti.

»Mislite, da mestni vedo? Poznam jih gospode iz Loke, ki so tako leni, da še niso mahnili na Lubnik, ko ga premaga vendar vsak otrok. Ko ste na vrhu, se vam odpre čudovit svet, vam rečem, nič manjši kot z Osolnika, če se vstopite v zvonik. Pa stopiva, čeprav bi človek kar vse popoldne ogledoval te hribe in gozdiče ob dolinah in pa vijugaste njive po Sorškem polju!« je ves razvnet in čisto nič doktorski odločil, da mora naprej.

»Na Ančko se je spomnil.« je zazeblu Franceta in lepota Blegaša, Lubnika, Ratitovca in Crngroba je obledela v njegovih očeh, le njen voščeni obraz se mu je prikazoval in prosil krvi, sonca in moči, da gre iz hiše; kajti njive jo obupno kličejo in vrt za hišo bo shiral brez nje.

Pod Brodnikovim znamenjem sta spet počivala. Vse Sorško polje do Grintovca, do Homca in Šmarne gore se je razkazovalo kot na božji dlani in Močeradniku se je zdelo, da je vse čisto blizu: pol ure, kvečjemu uro hoda in bi bil pri tistile veliki kmetiji na samoti. To, to mora biti kmet in polje mu kar samo rodi. Ti se pa ubijaš in garaš, gnoj na plečih nosiš na plitve njive, skoro z golimi rokami razbrskavaš in jo prosiš in siliš ter priganjaš, da ti rodi oves, droben krompir in jalovo zelje. Obraz se mu je zmračil, toda, ko mu je zadišalo po domačem gozdu, kjer so rasli njegovi kostanji in iz grape silile k soncu njegove smreke in mu glasno govorile: poglej nas in obseži naša debla, če moreš — se mu je na licih razlezel smeh, iz katerega je zaudarjalo po hribovski bahavosti.

»Kako daleč še imava?« je pobaral doktor in si brisal pot.

»Če se pohitiva, dobre četrte ure, če jo pa mahneva počasi, dobre pol ure!« je razlagal počasi, kot da bi brskal po možganih za čisto natančno odmero časa.

Doktor se je nasmehnil, poznal jih je že hribovce.

»To se pravi, da se bom še dobro debelo uro potil,« ga je vščipnil in mu prijazno pogledal v oči.

»Tudi lahko! Vsak ima drugačno hojo!« se je opravičil France, mislil si pa: »Zaenkrat se boste pa zmotili. Še dobre pol ure ne bo treba, kar na bližnjico jo vsekam!«

Močeradnikov gruntarski dom je bil ves v soncu in češnja na koncu skednja je visoko nad sleme dvigala svoje veje, kot bi hotela varovati streho in živino pod streho, lipovec pa je gol in ves obsekan sameval ob malini, njegovi vejniki so bili pa zgnetení ob opažu. V grapi je pošumevala voda, padala čez rdečkasto skalovje, se zarila v širono prst in v ovinku iskala lepše struge.

Pes pred hlevom se je predramil. Že od daleč je spoznal, da se bliža hiši tujec, zalajal je in se zaganjal mimo presedovke na pot, da bi ga čimprej zagledal in ga odpodil. Kar davil se je od togote in usnjata ovrtnica se mu je zagrizla v grlo.

»Kaj pa je psu?« se je razburjala Ančka in niti slutila ni, da prihaja doktor.

»Trudnik, priden si, priden!« ga je ogovoril gospodar in pes je utihnil in se jel dobrikati, le doktorja je zdaj pa zdaj nekam mezaupljivo oškilil.

»Lepa žival!« ga je pohvalil zdravnik in Trudnik ga je razumel, hvaložno ga pogledal in se spet umaknil pred svojo kočo.

»Veš, doktorja sem srečal in sem ga prosil, da te pogleda!« se je lagal France ženi in zdelo se mu je, da tudi verjame. Začudeno je gledala stari-kavega močnega moža z brado, misel, da ji prinaša zdravja, jo je pa takoj sprijaznila z njim.

»Samo malo vas bom pregledal in vprašal, vidim pa, da ne hudega. Le nič strahu!« je začel z nekim čudnim, skoro plehkim glasom, da je Franceta osupnilo. Po poti je bil njegov glas čisto drugačen.

»Vas bom že poklical, če bo treba!« je namignil gospodarju, ko si je slekel suknjo in iz torbe izvlekel Ančki nepoznane srebrne žličke, trobentam in tolarjem podobne reči.

Vso jo je preiskal, kot pri spovedi natančno izpraševal, po celih deset minut je molčal in bil neznansko zamišljen. In spet je nastavljal slušalo in s kladivcem udarjal po plečih in po hrbtu, prisluhnil srcu in jo spet vprašal, kdaj je začutila vročino, kdaj jo je začelo zbadati in kdaj je začela kašljati in pljuvati kri. Ančka je odgovarjala in jo je stresalo in za hip jo je bilo nezarensko sram. Še nikoli je ni zdravnik preiskoval, nerodno pa ji je bilo spet, ker jo je bila sama kost in koža. Prav gotovo tako izsušene ženske že zdavnaj ni videl.

»S postelje za enkrat še ne boste smeli. Zapisal vam bom nekaj zdravil in vam bo že odleglo, če se boste pazili,« ji je naročil.

»In čaj iz rož?« jo je zaskrbelo.

»Ga lahko pijete!«

»Viš, Rožnica je pa res pol doktorja! Nič ni zvrigel njenih rož!« jo je razvnelo in v skorajšnje zdravje je sedaj zaupala kot še nikoli, zlasti, ko se je doktor tako lepo poslovil od nje in še pobožal spečo Francko. Ni ga pa slišala, ko je nad otrokom šepnil: »Širota.«

»Nekaj zdravil sem ji zapisal. Če le utegneta, jutri jih kupite, ne pozabite se pa oglasiti pri meni,« se je poslovil od Franceta, ne da bi mu povedal,

kako je z Ančko, vprašati pa ni upal. Če bi bilo kaj nevarnega, njemu bi gotovo povedal.

»Precej zjutraj jo bruhnem v Loko in prav gotovo se oglasim pri vas. Ampak za račun bi vas še prosil.« je jel France menčati in kar osupnil je, ko mu je zdravnik označil le nekaj malo božjakov. France je bil na več pripravljen.

»Ker imate veliko družino in še bolezen v hiši, naj bo le toliko!« je zmrmljal zdravnik, ko je spravljal denar v obširne predale.

»Pa Bog lonaj! Kadar bom kuhal, vam že prinesem zelenko najboljšega!«

»Rad ga bom plačal!« se je nasmehnil dobrodušni zdravnik in dal možakarju, ki ga je spremljal do konca hiše, roko, ga potrepil po rami in mu rekel: »Trden gruntar ste, nič se ne bojte, bo že kako!«

France je premišljal te besede in stal pod češnjo, dokler častiljivi in dobri doktor ni zginil za gričem. Bolj jih je premišljeval, manj jih je razumel. Toda vse njegove misli so se zapletale ob nje.

»Kaj ti je povedal?« je silila vanj Ančka in se je že od radovednosti stresala.

»Nič se ni bati! To mi je rekel. Morda mi jutri kaj več pove, ko pojdem po zdravila.«

»Natančno ga izprašuj, da veš!« je prosila Ančka in zdelo se ji je, da zdravnikovo kladivo še vedno nabija po njenem hrbtu in da pri vsakem udarcu prečudno votlo odmeva.

»Ne boj se, saj je dober gospod. Kako je bil prijazen z menoj, ko sva lezla v hrib, ti ne veš!« je krenil na drugo pot, o bolezni ne bi rad govoril, ker si je bil sam popolnoma na nejasnem.

»Tudi z menoj je bil strašno dober in Francko je pobožal. Prav gotovo ima sam otroke.«

»Pa jih ima res!« je pritrdil France in odkolovratil iz kamre. Bilo mu je pretesno in zrak ga je dušil. Vse prepočasi so mu polzele ure in brezupno je upiral oči k nebu. Sonce se ni in ni hotelo nagniti in do večera je bilo še daleč in joj, kako dolga bo noč.

Otroci so bili čudno zmedeni, kot da bi slutili in čutili, da z očetom ni nekaj prav in da ga glodajo neznanske skrbi. Česar koli se je lotil, mu ni šlo izpod rok, zatikalo se mu je, ali pa krotovičilo. Čutil se je slabega in nemočnega in zavil je proti lazu, da pogleda, kaj bi za zimo posekal. Nekaj drv bo že treba spehati v dolino, da ne bo treba načenjati smrek. Mislil je tudi, da ga bo tudi, da ga bo to raztreslo in da bo pozabil na zdravnikove zavozljane besede. Pa kaj, ko so mu od vsepovsod pozvanjale in ga trpinčile.

Tisti večer je bila Ančka nenavadno slaba in tudi upanje, da ji bodo zdravnikova zdravila pomagala, je ni moglo razvedriti. Venomer je kašljala in se davila, da še otrok ni mogel spati.

»Če hočeš, pa otroka v hišo vzamem, da se ne bo budil,« ji je omenil. Morda bo zaspala, je mislil, saj druga drugo budita in motita.

»Kakor veš!« je zategnila. Glasno že ni mogla spregovoriti in France jo je komaj komaj slišal.

Rahlo je vzdignil koritasto zibel in jo odnesel v hišo k svoji postelji. Skoro celih pet minut je drnjaškal zibel, preden je Francka iznova zaspala.

»Aja, tutaja, aja tutaja!« je nerodno lovil svoje lastne besede in se jim čudil, da so tako brez zvoka, kot da bi bile Ančkine.

»Francka, sirotka, živalca moja, le spančkaj! Danes te bom jaz zibal, mama se mora odpočiti.« je momljal, ko ji je popravljajl odejo. Z debelim in hrapavim palcem jo je pokrižal na čelu tako nerodno, da je Francka vzdrhtela in se tresla od prečudnega strahu.

Tisto noč France ni mogel spati. Če ga ni klicala Ančka, se je pa predramila Francka. In moral je v vežo in s peči jemati mlačno mleko, da se je otrok potolažil. Sicer pa Francetu ni bilo do spanja, saj je čakal le trenutka, ko se bo zdanilo. Mučila ga je radovednost, kaj vse mu bo razodel zdravnik. Preveč zagonetne so bile njegove besede ob slovesu.

Kar hvaležen je bil Ančki, če ga je poklicala iz kamre, da ji je vzglavje vzravnal, da ji je odejo popravil ali ji pa natočil čaja, ki jo je vsaj za eno uro ohladil.

»Ne smeš biti hud, ko te kličem!« je zaprosila Ančka in hotela potegniti roko pod odejo, da bi jo mož ne videl.

»Ne bodi čudna, saj veš, da mi ni do spanja!« se je izgovarjal, vendar se mu je zdelo, da je vsaka beseda le medel odsev tistega, kar bi rad povedal.

Komaj se je zdanilo in je priveslalo tam izza ljubljanskih hribov krvavo sonce, je France že pokladal živini in hiel, kot že zdavnaj ne. Še Trudniku se je čudno zdelo in nič se mu ni plazil pod nogami in mu dopovedoval, da je bilo ponoči vse tiho in da se niti lisica ni smukala za hlevom in izvabljala kokoši v svojo družbo.

Otrokom je odrejal delo za ves dan, odločil, kam naj ženo past in kje naj še požanjejo praprot.

»Kam pa greste?« je premagalo Ančko, ki ji je bilo najbolj tesno in skoro strah doma, kadar ni bilo očeta. Materi se lahko kaj zgodi in kdo ji bo znal pomagati, sama je pa brez moči.

»Po zdravila, za mamó!« ji je odgovoril samozavestno in otrokom so se oči kar razširile od veselja, da bo mama spet zdrava in občudovali so očeta, ko tako skrbi zanjo. Še zdravnika ji je klical.

»Pri Močeradniku so pa zdravnika imeli!« bodo rekli Rožnik, Govejkar, Anžič, Vodnik, Fojkar, Stiskar, Presedovčev Jakež, ko bodo šli k maši in vsi se bodo čudili. Take misli, opojene s ponosom, so se vrtile po otroški glavi in z veliko večjo vnemo so odhajali na delo.

»Mama bo zdrava, mama bo zdrava!« je pošumevalo od vsepovsod in je pozvanjalo v srcih tako močno, da zaupanje v materino zdravje ni mogel zamegliti noben dvom, ki se je zdaj pa zdaj sprožil ob sliki izmučenega in okostenelega bitja na plevnici v kamri.

»Odpočij se ta čas in zaspi. Francka je sita in previta, v dobrih treh urah sem pa doma!« se je France poslavljal, ko si je nametal praznično obleko.

»Prav, prav! Doktorja pa le natančno izprašaj!« mu je naročila in ga gledala z usahlimi in vdrtimi očmi, iz katerih je dihala vdana hvaležnost, ki jo je Močeradnik živo občutil in ga je ganil. Rad bi jo bil pobožal, Ančko, ki mu je dala dvanaest otrok, pa mu je bilo nerodno, če bi bila njegova roka pretežka za njen obraz. Tenko in skoro prozorno kožo bi lahko posnel, ker Bog ve, če se v neprestani vročini ni čisto omečila.

»Pa z Bogom. Otrokom sem vse naročil, kar je treba!« se je poslovil in jo sekal proti Loki, kot bi ga podilo.

»Pri Močeradniku pa nekaj mi prav!« so zmajevali Puštalci, ko so ga spet videli.

»Ženi gre nekam narobe, najbrže jo bo jetika pobrala. Kar na hitro jo suši.« je menila Kovačica.

»Pri jetiki je težko kaj reči. Devetindevetdeset vrst je je, še doktorji je ne pogruntajo!« se je ustila Rilčkova, najbolj nevedno žensče, ki je z zdravili obletavalo bajte in gruntarske hiše, če je le kje zavohala, da je kdo obolel. S konjederko sta si bili prav zaradi tega v neprestanem sovraštvu in če bi se le dalo, že zdavnaj bi se bili tožili.

»Če je včeraj doktorja klical, je že hudo! Bog se je usmili!« se je vmešala Pujskovka, ki ji je Hrastnica bajto izpodjedala, mož je pa kolovratil po svoje in redkokdaj našel pot do doma.

»Njena bajta bi bila doktorja potrebovala!« je siknila Rilčkovka, ko je Pujskovka odracala proti soteski.

Močeradnik se za babnice še zmenil ni, preveč je bil zaverovan v svoje misli.

»Da bi le zdravila pomagala!« mu je udarjal korak in mu je kljubovalo v srcu in mu je odmevalo iz grape in od lesenih sten in drobnih oken.

»Doktor bo vendar vedel!« so drhtele ustnice in je trepetalo v očeh; in ves prežet v vero, da bo Ančka spet zdrava, je stopal po hudičevi brvi, se odkril pred sv. Janezom Nepomukom in se ustavil pred strpinčenim Kristusom na križu. Delal ga je žirovski Puc in ga upodobil po svoje, da je bil bolj neznanski in usmiljenja izživajoč kot drugi. H Kristusovim nogam so molile rdeče in bele rože, ki jih je prinesla pobožna roka in morda prosila za zdravje in za milost za očeta, mater ali pa otroka. Bog ve. Pokrižal se je in zmolil očenaš za Ančko in zdelo se mu je, da se je raztepeni okronani obraz nasmehnil in da so se ustnice premaknile, kot bi hotele reči: »Pojdi v miru, tvoja molitev je uslišana.«

Ves potolažen in umirjen je romal v Loko, jo mahnil čez Kapucinski most, da najprej kupi zdravila, šele potem se pa zglesi pri doktorju.

»Bog daj oče! Kaj bo z vami?« ga je ogovoril apotekar, suho človeče z redko, kozavo brado pa z dobrimi velikimi očmi.

Močeradnik je najprej izvlekel doktorjev listek, šele potem je vlovil primerno besedo.

»Tale zdravila bi rad, gospod!« je zamomljal. V apoteki mu je bilo vse tuje in duh po zdravilih mu je neprijetno silil v grlo in še oči so ga pekle. Apotekar si je nataknil naočnike in vzbuljil oči in mu odkazal prostor.

»Oče, nekaj minut boste počakali!«

»Že dobro!« se je odrezal Močeradnik in se položil na mehki stol. Zdaj je šele čutil, da so mu bile noge že težke in da se je utrujenost razlezla tudi po životu.

»Učeni gospodje so pa res dobri!« si je nehote priznal, ko je gledal apotekarja, kako je hitel zbirati tekočine, kroglice in praške in kako natančno je tehtal na tehtnici, kakršne še nikoli ni videl.

»Seveda, če bi dal premalo ali pa preveč, škodovalo bi. Pri zdravilih je treba biti natančen!« si je namišljal. Spomnil se je, da je to resnico nekaj že slišal iz ust Dražnarjevega gospoda, ki je za kapucina v Loki.

Ogledoval je čudne, strašansko čedne in čiste posode z napisi v neznanem jeziku, slike na stenah in zavese na oknih in čas mu je minil, da sam ni vedel, kdaj in kako.

Apotekar mu je zavil zdravila, povedal ceno in ga dvakrat, trikrat poučil, kako mora ravnati s to tekočino in kako s temi praški, Močeradnik mu je pritrjeval in si na tihem ponavljal: po deset kapljic trikrat na dan, po dva praška na dan, po tri kroglice vsak dan, one zelenkaste pa od ene naprej, vsak dan eno več...

»Ste razumeli. Če pa znate brati, je pa tudi napisano!«

»Seveda znam in natančno sem si zapomnil! Bog lonaj, gospod!« se je poslovil Močeradnik in spravljal zdravila in drobiž v žep.

»Ali ste bili pri konjederki?« ga je nenadoma ustavil Sulčkov Tinče.

»Seveda sem bil!« se je zlagal Močeradnik in hotel oditi.

»Veste oče, da ne bom nič več črvov plavati učil?«

»Res?« se je brezmiselno začudil Močeradnik, misli so mu bile pa drugod.

»Dolenc me je za čuvaja vzel, ha, ha. To je pa res možakar!« se je ustil Sulček in se razkazoval pred hribovskim gruntarjem v lovski, zeleno obšiti in obrobljeni obleki.

»Ti si ga ptič!« se mu je zakrohotal Močeradnik in še pogledal za njim, ko je Sulček zavil proti Štemarjem.

Pri zdravniku je moral le nekaj hipov čakati. Od slike si je sunkoma odmikal oči in stiskal zdravila k sebi in si popravljaj apotekarjevo naročilo glede praškov, kroglic in kapljic.

»Vi ste pa zgodnji!« ga je vsega zamišljenega ogovoril doktor.

»Bolj hladno je zunaj!« se je izgovoril in poštljivo stal pred gospodom, ki mu bo čez nekaj trenutkov razodel, kako je z Ančko.

»To je pa res! Ali ste zdravila že dobili?«

»Že!«

»To tudi že veste, kako ravnati z njimi.«

»Tudi!«

Oba sta bila v besedah kratka, kot da oba muči grenka misel, ki je drug drugemu ne upata razodeti.

»Vi ste trden gruntar in imate lepo kopico otrok. Vsak dan bodo močnejši in imeli boste dobre pomagače in pa močne, utrjene, tega ne smete pozabiti,« je načenjal doktor, Močeradniku se je pa vsaka beseda zarezala v dušo, čeprav si ni znal razložiti njene osti.

»Že, že, ampak z ženo je hudo!« je Močeradniku ušlo in mislil je že, da bo doktor hud, ko mu posega v besedo.

»To je ravno! Z vašo ženo ni kar tako, to vam že moram povedati, da ne boste mislili, da vas imam za osla. Saj ste moški in sami vidite, kako je shirala in da komaj, komaj še diha. Že zaradi otrok bodite močni, pripravljeni na vse. Res sem vam predpisal zdravila, ne smete pa misliti, da bi delala čudeže. Mogoče je pa vse. Rečem vam pa tole: Pri taki bolezni človek za zmerom zaspi, ne da bi kdo to opazil. Zaspi in se ne prebudi. Na tako smrt morate biti pripravljeni doma in zato vam svetujem, da čim prej pokličete tudi duhovnika. Tudi on je včasih dober zdravnik. Seveda, motim se lahko tudi jaz in vaša žena utegne ozdraveti in živeti še svojih trideset let!« je doktor nekam težko in s spremenjenim glasom poudarjal, naglašal, zdaj pa zdaj pridigarško zategnil. Močeradniku je bilo sedaj vse jasno in zdelo se mu je, da se je že davnaj vdal resnici: »Z Ančko je pri kraju.«

»O, Bog pomagaj!« se mu je izvilo, da se je še doktorju zasmilil.

»Najbrž je bilo v rodu in njena bolezen kar drvi, to ni navadno hiranje, to je vidno umiranje!« se je razvnel zdravnik, mu položil roko na ramo in ga prav očetovsko gledal v oči.

»Potem pa z njo ni nič!« je zastokal in noge so se mu kar zašibile, pred očmi se mu je zameglilo. Zdelo se mu je, da se pod njim pogreza njegov grunt in da kot plaz drvi v nenasitno globel. Čisto nov svet se je zasvetljal v njegovi duši in v tem svetu je ostal Močeradnik sam, od vseh zapuščen.

»Kaj naj počnem brez Ančke?« je tulilo v njem in mu trgalo drobovje.

»Ni še čisto gotovo, zato sem pa poskusil s temi zdravili. Tudi še tako tenke bilke se oklene utopljenec, pa bi se je bolnik ne.«

Močeradnik ga je verno poslušal, ampak razumel ga ni, ker so mu misli brodile vse drugod. Zdaj pa ga je že mikalo, da bi še h konjederki stopil, toda prepričevalnost in zdravnikova učenost sta mu zapirali pot. Pa tudi domov se mu je mudilo. Bal se je že, kako je z Ančko. Morda jo je spet napadlo, morda se ji je celo kri udrla. Bog ve, in morda ji nihče ne zna pomagati. Morebiti se je tudi Francka zbudila in ji otroci niso mleka pogreli. Skrb za skrbjo se je kopičila v njegovi duši.

»Bog lonaj za vse, gospod doktor, domov moram!« se je poslovil in ves omotičen pritaval do vrat.

»Ne ženite si k srcu in pomislite, da vam ostanejo še otroci, na katere vas veže ljubezen in skrb. In če se boste otrok oklenili, boste razumeli tudi Ančkino poslednjo voljo: na otroke glej. Če bo dotrpela, bo s to zavestjo mirno počivala.«

To je Močeradnika presunilo in ga čudovito streznilo.

In ko se je vračal na svoj grunt in se je z griča razgledoval po planini, je šele dobro razumel in spoznal resničnost zdravnikovih besed o trdem gruntu.

»Pa če se hrastu vrh odkrehne, še zmerom ostane hrast!« je stokrat in stokrat ponavljal njegov oče, ki je na puščavskem gruntu čudeže delal.